

Historien om Kajutan vid Svindersviks båtklubb i Nacka

Vi vet inte hur gammal den är, den lilla fallfärdiga stugan med det brutna taket vid Svindersviks båtklubb, alldeles nedanför den nya vägen. Men vi vet lite grann.

Stugan har två våningar men ingen invändig trappa. Ville man förflytta sig mellan våningarna fick man först gå ut. Till övervåningens dörr fanns en landgång från sluttningen på landsidan ovanför stugan.

Den har alltid kallats för Kajutan och det beror på att den undre våningen är en gammal kajuta, ett däckshus eller kanske en kabyss (kök) hämtat från en pråm eller skuta. Det kan man se på de rundade (och vitmålade) hushörnen på väggen med dörren, på urtagen för det bandjärn som höll huset på plats mot skutans däck. Och sist men inte minst på den tvådelade dörren. Denna lösning fanns på äldre fartyg alltid till kabyssen där man behövde vädra ut från spis och matlagning men samtidigt hålla hönsen inomhus och framför allt för att inget vatten skulle rinna in när skutan krängde och tog sjön över sig i hårt väder. Dessa dörrar kan man fortfarande se också på hus i bl a Holland.

Varför hölls huset fast mot däckets med bandjärn? Jo, det var för att den stora råoljemotorn (tändkulan) satt under huset. När man behövde montera i och ur denna så lyfte man helt enkelt bort hela huset och öppnade den däckslucka, som var golvet. Den tekniken skulle nog många av dagens segelbåtsägare ha velat haft när de tvingats byta ut sin inombordsmotor, placerad under den fast monterade sittbrunnen.

Vi vet inte när huset byggdes. Men vi vet att det gamla skutvarvet startade sin verksamhet 1914. Kanske är Kajutan lika gammal?

Däremot vet vi att Kajutan har fungerat som bostad. I undervåningen fanns en rejäl vedspis och vatten kunde man hämta i den lilla bäcken i Trolldalen, där vår trappa nu går. Eller så stack man helt enkelt in ett rör i sluttningen och ut kom ett rent och gott vatten, silat genom det morängrus som alla nu kan se väster om den långa trappans anslutning till nya vägen. Den här möjligheten att koka kaffe tog slut när bostäderna på Henriksdalsberget byggdes i slutet av 1960-talet. Då lät kommunen dagvattenavloppet från alla gatubrunnar mynna där den övre parkeringsplatsen är i dag, ända uppe vid Henriksdalsbacken. Det tog en ände med förskräckelse, men är en annan historia.

1928 köptes varvet av David Edqvist som med tiden slutade med underhåll av skutor och började ta hand om fritidsbåtar i stället. Till sin hjälp hade han endast två medarbetare som skötte vårustning, sjösättning och upptagning av ett 90-tal båtar!

Mellan 1929 och 1935 bodde makarna Frid och Sigrid Eriksson i Kajutan. Frid var en av dem som arbetade vid varvet och detta var alltså "tjänstebostaden". Ingen elektricitet fanns vid den här tiden, utan det var fotogenlyktor som användes för belysningen.

Frid och Sigrid gjorde ett kort besök vid båtklubben 1972 och den påpasslige klubbtidningsredaktören Hans Grönwall tog en bild och gjorde en liten intervju. Synd bara att den inte fick lite större utrymme.

1953 bodde Karl-Gustav (Kåge) Kågell i Kajutan under 14 månader. Säkra källor hävdar också att en av hans söner blev till där. Till författaren av dessa rader berättade Kåge vintern 1980 en bit ur sin egen levnads historia.

Han var son till en norsk spjutkastare som kom till Stockholm vid OS 1912. Men eftersom spjutkastaren åkte hem till Norge och hans mamma inte kunde försörja sig och sonen blev han fosterbarn hos en fiskare i skärgården.

Så småningom blev han förälskad i dottern till en lots på Sandhamn men när han skulle be om hennes hand blev han i stället körd på porten. Inte skulle lotsens dotter gifta sig med en fattig fiskare – och därtill fosterbarn. Det gick inte an. Pappa lotsen var oersonlig.

Kåge var förkrossad, gick till sin lilla fiskebåt och satte segel. Nu seglar jag härifrån för att aldrig mer återvända, bestämde han. Jag seglar in till Stockholm, så långt jag kan komma. Och det gjorde han. Vid Edqvists varv i Svindersviken förtöjde han, steg i land och sökte jobb. Och eftersom han visste hur man skötte om gamla träbåtar och Edqvist behövde förstärkning blev han genast anställd. Han bodde den första tiden i sin egen lilla båt. Detta bör ha varit i början av 30-talet.

Kåge blev sedermera matläggare och nästan förgiftad av den tidens kontaktlim. Efter pensioneringen hade han båtklubben som sitt andra hem och var alltid tillgänglig för olika göromål eller för en stunds samspråk. Än i dag finns ett litet rum i Segelvindens bottenvåning som kallas för Kågells hörna. Mot slutet av sitt båtliv stod hans lilla motorbåt alldeles bredvid, under tak.

Men åter till bildandet av Svindersviks båtklubb. I början av 1960-talet insjuknade David Edqvist och dog och hans förhoppningar om att dottern, enda barnet, skulle ta över verksamheten blev aldrig verklighet. Hon ville sälja och till en början begärde hon och hennes man 60 000 kronor. Det var väldigt mycket pengar på den tiden.

Båtklubben bildades i december 1962 och påbörjade en segsliten prispförhandling med dödsboet. Och till slut, 7 juni 1963 kunde man komma överens. Priset hade då sjunkit till 20 000 kr – mycket beroende på att Edqvist hade missat att betala arrendeavgiften till Nacka kommun. Kommunen passade då på att säga upp arrendet, eftersom man av olika skäl inte ville ha fortsatt kommersiell verksamhet på platsen. Och 20 000 kr var precis vad de dåvarande båtägarna vid varvet klarade av att betala.

Det var tennisspelaren Lennart Bergelin, Björn Borgs världsberömde tränare, som ställde upp med ett kontantlån utan ränta. Han hade själv sin båt vid varvet och ägde Göta motor på Östgötagatan i Stockholm där han sålde och reparerade Vespa och Lambretta. Efter några år hade de övriga båtägarna, med en något höjd årsavgift, klarat av att betala tillbaka lånet.

Den nya klubben inredde nu ett klubbrum längst in i Snickarboden, den byggnad som står närmast vattnet. Men efter att klubben fått elektricitet indragen användes Kajutan bland annat som lunchrum och för styrelsemöten. Det var också där man höll hus under nattvakten.

Efter att den nya fina klubbstugan blivit klar 1981 gjorde Kajutan sin sista tjänst som omklädningsrum för några av klubbens medlemmar.

Under 1990-talet lade planerna på Österleden en förlamande slagskugga över hela båtklubben. Eftersom anslutningsbron från Värmdöleden skulle gå tvärs över den stora slipplanen på låg höjd var klubbens framtid begränsad till några år. Kommunen sade upp arrendet och klubben började samla pengar på hög inför en tvingande förflyttning till ett helt annat område. Alla investeringar och allt underhåll av bryggor och fastigheter upphörde. Ja, det gick så långt att den dåvarande styrelsen inte längre beviljade några nya medlemmar inträde. Man ansåg att man inte kunde ikläda sig det ansvaret gentemot en ny båtägare.

Allting började förfalla, och kanske mest Kajutan, eftersom den inte längre fyllde någon som helst funktion. Och när klubben äntligen repade mod, efter att den s k Dennisöverenskommelsen om Stockholms alla ringleder hade spruckit och Österleden med den, så satsade man de följande åren pengar och arbetskraft på de viktigaste husen – Smedjan, Segelvinden och Snickarboden. Dödsstöten för Kajutan kom när den nya vägen anlades och gjorde det omöjligt att närma sig huset uppifrån. Nerifrån finns en mycket gammal och mycket rutten trappa som inte längre går att använda.

Svindersviks båtklubb har åtskilliga gånger diskuterat Kajutans framtid. Det har närmast varit en följetong på klubbens årsmöten och styrelsesammanträden. En besiktning har visat att den redan för några år sedan var i så dåligt skick att den inte skulle gå att rädda utan en mycket stor arbetsinsats och höga virkeskostnader. Det går inte längre att ens renovera taket från utsidan eftersom detta är genomruttet. Det är också svårt att bygga ställningar i den branta slutningen. Klubbens styrelse vill ogärna ta ansvar för att någon klubbmedlem skadar sig under ett sådant svårt renoveringsarbete.

Och eftersom båtklubben inte heller har någon användning av huset har dessa omständigheter lett fram till både förslag och beslut om att riva huset, men av olika skäl har rivningsarbetet ännu inte kommit igång. Det har alltid funnits andra, prioriterade arbetsuppgifter för klubbens medlemmar.

Skrivet 2009-02-22 av
Anders Egerö
Sekreterare i SBK sedan 2000